

ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ ТАКТИЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ ФОРМУВАНЬ

Неклонський І. М., к.військ.н.

Національний університет цивільного захисту України

З метою розвитку досліджень теорії і практики ведення оперативних дій неодмінно повинні бути створені теоретична і методологічна база, які відповідають сучасним реаліям. Одним з напрямків є побудова методичної бази для дослідження тактичних можливостей аварійно-рятувальних формувань. Підвищення тактичних можливостей аварійно-рятувальних формувань завжди буде актуальним управлінським завданням, рішення якого, в першу чергу, вимагає застосування сучасних методів.

Аналіз керівних документів, які складають основу діяльності сил цивільного захисту під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (НС) та гасіння пожеж [1-3], викликає занепокоєння тенденція щодо зниження акцентів на понятті «тактичні можливості» в системі понятійного апарату у сфері реагування на НС та ліквідації наслідків аварій. [4] Так поняття «основне оперативне завдання» має базуватись на понятті про тактичні можливості підрозділу – це загальноприйнятий висновок, оснований на дослідженнях теорії і практики гасіння пожеж. Трактують його в редакції «основним оперативним завданням осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників пожежно-рятувальних підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (ОРС ЦЗ) під час гасіння пожеж є рятування людей у разі виникнення загрози їх життю та гасіння пожеж» [3] нівелює поняття про тактичні можливості, а значить унеможлиблює оцінювання повноти виконання завдання. Адже любе завдання, яке ставиться підрозділу ЦЗ, слід розглядати з позиції його тактичних можливостей – інакше не можливо зрозуміти виконане воно чи ні.

Слід зауважити, що тактичні можливості – це можливість особового складу підрозділу цивільного захисту (ЦЗ), використовуючи пожежно-технічні та аварійно-рятувальні засоби, виконати конкретний обсяг робіт у визначений час. Під підрозділом ЦЗ розуміють не структурний (штатний) підрозділ аварійно-рятувального формування, а тактичний підрозділ, який здатний вирішувати оперативні завдання відповідно до своїх тактичних можливостей. Для ліквідації пожежі такі підрозділи визначені [3]. Пожежно-рятувальне відділення на основному пожежному автомобілі (караул у складі одного відділення) є первинним тактичним пожежно-рятувальним підрозділом, караул у складі двох і більше пожежно-рятувальних відділень на основних та спеціальних пожежних автомобілях є основним тактичним підрозділом. А для ліквідації НС такого визначення немає. Тому питання оцінювання якості виконання оперативного завдання ускладнюється.

Методична база для обґрунтування тактичних можливостей пожежно-рятувальних підрозділів [5], як правило, дає можливість досліджувати лише певні нормовані показники: час роботи пристроїв гасіння, можливі площа і об'єм гасіння повітряно-механічною піною, площа гасіння одним стволем, гранична відстань подачі вогнегасних речовин і т.п. Визначення цих показників дає можливість оцінити чи зможе або не зможе тактичний підрозділ виконати відповідні кількісні показники. Разом з тим залишаються без відповіді питання «Чи ефективно були проведені оперативні дії? Як оптимізувати оперативні дії, щоб вони були більш ефективними». Відсутність нормативів витрат часу на виконання тієї чи іншої дії не дозволяє дати відповіді на ці питання. Використання Нормативів [6] в цій ситуації буде не коректним, так як їх виконання передбачено не в бойовій обстановці. Вони дозволяють визначити лише рівень підготовки особового складу до виконання оперативних завдань і можуть служити певними вихідними даними під час оцінювання реальної роботи.

У практичній діяльності на етапах попереднього планування оперативних дій, під час

підготовки задумів проведення командно-штабних і тактико-спеціальних навчань, під час оцінювання дій аварійно-рятувальних формувань важливо розглядати процес гасіння пожежі або ліквідації наслідків НС як комплекс взаємопов'язаних операцій (робіт), виконання яких забезпечить досягнення кінцевої мети у встановлений час.

З цієї точки зору для дослідження пропонується використовувати метод мережевого планування [7]. Перевага методу мережевого планування в порівнянні з тими, що використовуються, в тому, що він дозволяє не тільки планувати або аналізувати процес, а й управляти ходом його виконання, що особливо актуально для планового періоду ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (НС).

В основі методу мережевого планування лежить мережева модель (графік), що відображає планований процес. Планування і управління процесом за цим методом здійснюється послідовно в три етапи. На першому етапі будується мережева модель (графік), на другому етапі – визначаються розрахункові параметри графіка, і виконується його оптимізація, на третьому – здійснюється оперативний контроль і управління ходом виконання оперативних завдань. Після побудови мережевого графіка необхідно розрахувати його параметри. До розрахункових параметрів графіка відносяться: тривалість ведення окремих робіт, ранні та пізні терміни початку і закінчення робіт, резерви часу, резерви повних шляхів.

Оптимізувати мережевий графік можна кількома способами: скороченням тривалості робіт, що лежать на критичному шляху, за рахунок вдосконалення їх організації; переглядом топології графіка (якщо це можливо відповідно до обстановки в зоні НС); перерозподілом ресурсів з робіт, що мають резерви часу, на роботи критичного шляху; поділом робіт, що лежать на критичному шляху, на складові і поєднання їх в часі.

Запропонований підхід дасть можливість на основі застосування сучасних методів вирішення управлінських завдань удосконалити управління оперативними діями аварійно-рятувальних формувань шляхом оптимізації їх тактичних можливостей в ході ліквідації наслідків НС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Офіційний вісник України. 2012 р. 30 лист. (№ 89). С. 9.
2. Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту: наказ МВС України від 26.04.2018 № 340. Офіційний вісник України. 2018. 27 лип. (№ 57). С. 33.
3. Статут дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж: наказ МВС України від 26.04.2018 № 340. Офіційний вісник України. 2018. 27 лип. (№ 57). С. 33.
4. Неклонський І.М. Сучасна термінологія у сфері оперативної діяльності аварійно-рятувальних формувань: проблемні питання. Матеріали круглого столу «Суб'єкти забезпечення цивільного захисту (регіонального та місцевого рівня) в реалізації завдань із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій». Харків: НУЦЗ України, 2021. С. 85-86. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/13219>
5. Основи тактики гасіння пожеж: навч. посіб. / Ю.М. Сенчихін, А.А. Лісняк, І.Г. Дерев'яно та ін. Харків: НУЦЗУ, 2015. 216 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/377>
6. Нормативи виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до виконання завдань за призначенням : наказ МВС України №1470 від 20.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1528-15>
7. Неклонський І. М., Рагімов С.Ю., Новожилова М.В. Аналіз оперативних дій рятувальних формувань за допомогою методу мережевого планування. Проблеми